

АРКАДЗЬ КУЛЯШОЎ – ПАЭТ І ГРАМАДЗЯНІН (да 85-годдзя з дня нараджэння)

У лютым бягучага года народнаму паэту Беларусі Аркадзю Куляшову спаўняецца 85 гадоў з дня нараджэння. Выдатны мастак слова, рамантык і філосаф, Аркадзь Куляшоў належыць да паэтаў, чыя творчасць і лёс неадрыўна звязаны з лёсам свайго народа, сваёй Айчыны.

Аркадзь Аляксандравіч Куляшоў нарадзіўся 6 лютага 1914 года ў вёсцы Саматэвічы Касцюковіцкага раёна Магілёўскай вобласці. Бацькі паэта – настаўнікі, а таму ўжо з дзяцінства дапытлівы хлапчук быў знаёмы з многімі творамі беларускіх і рускіх пісьменнікаў. Захацелася паспрабаваць і свае сілы ў паэзіі. У 1926 годзе на старонках клімавіцкай акруговай газеты «Наш працаўнік» быў надрукаваны першы верш А.Куляшова «Ты, мой брат». З гэтага часу ў

мясцовым і рэспубліканскім друку ўсё часцей з'яўляюцца вершы маладога паэта.

Схільнасць да паэзіі ў А.Куляшова асабліва выразна выявілася ў гады навучання ў Мсціслаўскім педагагічным тэхнікуме (1928 – 1930). Вершы маладога паэта ахвотна друкуюць у газеце «Чырвоная змена», часопісах «Маладняк» і «Полымя». У шаснаццаць гадоў (такога яшчэ не было ў беларускай паэзіі) у Беларускім дзяржаўным выдавецтве А.Куляшоў выдае свой першы зборнік вершаў «Росквіт зямлі».

Першая кніга паэта была прыхільна сустрэта крытыкай. Было бачна, што ў беларускую літаратуру прыйшоў паэт-лірык, талент якога можна параўнаць з такімі майстрамі слова, як Лермантаў у рускай літаратуры альбо Байран у англійскай.

Важным этапам у творчай біяграфіі А.Куляшова з'яўляецца пераезд у Мінск і вучоба на літаратурным факультэце Мінскага педінстытута (1931 – 1933). У гэты час ён шмат піша аб тых зменах у жыцці рэспублікі, што адбываюцца ў яго на вачах. Вынікам напружанай працы з'явіўся выхад у 1932 годзе двух паэтычных зборнікаў – «Па песню, па сонца!..» і «Медзі дождж».

Ужо ў пачатку 30-х гадоў Аркадзь Куляшоў спрабуе сябе ў галіне эпічнага жанру. Яго першы эпічны твор паэма «Крыўда», змешчаная ў зборніку «Медзі дождж», прысвечана тэме асуджэння імперыялістычнай вайны 1914 – 1918 гг. У паэме А.Куляшоў удала выкарыстоўвае багатую сімволіку, песенную меладычнасць, яркі жанрава-бытавы малюнак, абапіраецца на фальклорныя традыцыі.

У 1933 годзе выйшла паэма «Аманал». Па сваёй задуме гэты твор шырокага эпічнага дыяпазону, які ахоплівае даволі вялікі прамежак часу – устаўнаўленне савецкай улады, НЭП, калектывізацыю. Паэт шукае новыя формы ідэйна-вобразнага ўвасаблення, спрабуе абнавіць паэтыку. Не ўсё атрымалася так, як хацеў А.Куляшоў, але спроба аўтара пранікнуць у сутнасць грамадскіх з’яў, па-мастацку іх апісаць, знайшоўшы адпаведны зместу імклівы і разнастайны рытм, – з’яўляецца творчым здабыткам маладога паэта.

Аркадзь Куляшоў хутка рос як паэт і грамадзянін. Ён востра адчувае сваю адказнасць за сённяшні і заўтрашні дзень сваёй радзімы, за лёс свайго народа. Пашыраецца ідэйная праблематыка яго паэзіі. Так, ужо ў паэме «Песня аб разведчыках» (1935 – 1937) побач з асвятленнем падзей грамадзянскай вайны паэт спрабуе ўпершыню вылучыць і па-мастацку вырашыць некаторыя маральна-этычныя праблемы, у прыватнасці, праблему доўгу і пачуцця.

Куляшоў вельмі самакрытычна ставіўся да сваіх твораў. Нягледзячы на тое, што з друку кніга за кнігай выходзяць зборнікі вершаў, якія прыхільна ацэньваюцца крытыкай і маюць поспех у чытача, паэт знаходзіцца ў пастаянным пошуку. Вынікам гэтага пошуку з’явілася паэма «У зялёнай дуброве» (1938 – 1939) – этапны твор А.Куляшова, які сведчыць аб сталасці паэта.

Па сваёй праблематыцы паэма «У зялёнай дуброве» блізкая да Купалавай «Над ракой Арэсай» і А.Твардоўскага «Краіна Муравія». У цэнтры ўвагі паэта – народнае жыццё з яго штодзённымі клопатамі, якое падаецца ў агульных грамадскіх праяўленнях. А.Куляшоў карыстаецца па-народнаму простым і прыгожым вершам, што адпавядае тэме і зместу твора. Разам з тым, аўтар некалькі рамантызуе жыццё, бачыць толькі яго светлыя бакі.

Аркадзь Куляшоў як сапраўды вялікі паэт яшчэ задоўга да пачатку Вялікай Айчыннай вайны прадчуваў, што вайна з фашызмам непазбежная. Паэма «Хлопцы апошняй вайны» – спроба паэта заглянуць у будучыню. А.Куляшоў разумее законы гістарычнага развіцця, ведае, што вайна рана ці позна прыйдзе на парог і яго хаты, але верыць у непазбежнасць разгрому змрочных сіл рэакцыі.

Першыя дні вайны некалькі змянілі погляд паэта на вайну. Праўда вайны аказалася больш суровай і балючай. Адступленне нашых войск, незлічоныя людскія ахвяры на фронце і сярод мірных жыхароў уразілі паэта, напоўнілі яго сэрца болем і горыччу. Куляшоў надзеў армейскі шыньель, каб бараніць Радзіму ад ворага. Паэт накіраваны ў армейскую газету «Знамя Советов».

Крывёю сэрца напісаны вершы і балады А.Куляшова «Ліст з палону», «Балада аб чатырох заложніках», «Над брацкай магілай», «Камсамольскі білет».

Пад выбухі бомбаў і грукат гармат у 1942 годзе Аркадзь Куляшоў напісаў паэму «Сцяг брыгады». Гэта быў першы буйны твор аб Вялікай Айчыннай вайне ва ўсёй савецкай літаратуры. Тэма захапляла сваёй праўдзівасцю, лірычнасцю, паэтычным майстэрствам. Прасякнутая верай у перамогу над ненавісным ворагам, сурова-велічная ў паказе абставін, паэма «Сцяг брыгады» стала ўзорам народнасці ў літаратуры. Не выпадкова за гэты твор А.Куляшоў у 1946 годзе быў узнагароджаны Дзяржаўнай прэміяй СССР.

У ваенны час паэт напісаў таксама такія значныя творы, як «Прыгоды цымбал» (1943 – 1944) і «Дом №24» (1944).

Усе творы А.Куляшова на ваенную тэматыку насычаны драматычнымі падзеямі, распавядаюць аб цяжкім змаганні з фашысцкімі захопнікамі. Кожны радок, кожная страфа кранае, хвалюе чытача і цяпер, праз шмат год пасля заканчэння самай жорсткай з войнаў, якія зведала чалавецтва за сваю гісторыю.

У пасляваенны час А.Куляшоў ішоў у сваёй творчасці да асэнсавання

гістарычных падзей з пазіцый сучаснасці. Істотна паглыбляецца філасофская аснова паэзіі Аркадзя Куляшова. 3-пад пяра майстра слова выходзяць такія значныя творы, як «Новае рэчышча» (1948, Дзяржаўная прэмія СССР 1949), «Простыя людзі» (1949), «Толькі ўперад» (1950), «Грозная пушча» (1955), «Цунамі» (1968), «Далёка да акіяна» (1970 – 1971), «Варшаўскі шлях» (1973). Пералічаныя паэмы, а таксама зборнікі вершаў «Новая кніга» (1964), «Сасна і бяроза» (1970), «Хуткасць» (1976) уяўляюць ліра-патэтычны маналог-роздум паэта пра месца чалавека ў грамадстве, пра абавязак мастака ў гэтым складаным супярэчлівым жыцці.

Вяршыняй творчасці А.Куляшова трэба прызнаць драматычную паэму «Хамуціус» (1975) – пра лёс і подзвіг Кастуся Каліноўскага. У гэтай паэме А.Куляшоў змог паказаць адзін з перыядаў гісторыі беларускага народа на творчым узроўні такіх майстроў слова, як Шэкспір і Гётэ, а вобраз К.Каліноўскага паставіць побач з вобразамі такіх тытанаў духу, як Гамлет альбо Фауст. Больш таго, Каліноўскі ў трактоўцы А.Куляшова – гэта Праметэй нашай эпохі, бо не задумваючыся аддае сваё жыццё за свой шматпакутны народ, за сваю заняволеную Радзіму.

Пяру Аркадзя Куляшова належыць шмат перакладаў рускай, украінскай і замежнай паэзіі. На беларускую мову пераклаў «Яўгенія Анегіна», паэму «Цыганы», асобныя творы А.Пушкіна, У.Маякоўскага, С.Ясеніна, А.Твардоўскага, М.Ісакоўскага, А.Пракоф'ева, Т.Шаўчэнкі, М.Рыльскага, М.Нагібеды і інш., за што ў 1968 годзе атрымаў прэмію Ленінскага камсамола Беларусі. За пераклады вершаў і паэм М.Лермантава, «Энеіду» І.Катлярэўскага, «Спеў аб Гаяваце» Г.Лангфела ў 1970 годзе атрымаў Дзяржаўную прэмію БССР. Творы А.Куляшова перакладзены на многія мовы народаў СНГ і за мяжою.

Памёр Аркадзь Аляксандравіч Куляшоў 4 лютага 1978 года. Пахаваны ў Мінску на ўсходніх могілках. Імя паэта прысвоена Магілёўскаму дзяржаўнаму ўніверсітэту, школам у Мінску і Саматэвічах, яго імем названа вуліца ў Мінску, на доме, дзе ён жыў, – мемарыяльная дошка.